

KC PEKARNA - MARIBORSKI SKVOT

Zala Virant

diplomirana geografinja in sociologinja
Ob Težki vodi 69, 8000 Novo mesto, Slovenija
e-mail: zala.virant@student.um.si

UDK: 1.02

COBISS: 911.3:316.344.7

Izvleček

KC Pekarna – Mariborski skvot

Območja skvotov so sestavni deli vseh večjih mest in so posledica socialno prostorske diferenciacije. Takšna območja so glavna središča produkcije alternativne kulture. V Mariboru je alternativna scena locirana na območju Kulturnega centra Pekarna. V prispevku prikazujemo razvoj in nastanek skvota v Mariboru, njegove morfološke lastnosti, dejavnosti, ki tam trenutno potekajo ter lastnosti socialne skupine, ki skvot obiskuje. Kulturni center Pekarna je prostor drugačnosti, novosti in alternativnosti, ki ima poseben pomen v urbanem okolju ter poseben pomen za pripadnike alternativne kulture.

Ključne besede

skvot, Kulturni center Pekarna, Maribor, socialno prostorska diferenciacija, alternativna scena

Abstract

KC Pekarna – Maribor Squat

The squatting zones are a constituent part of every major modern city and are a consequence of social differentiation. These areas have a special role in urban environment as they represent the main location for alternative cultural production. In Maribor, the alternative scene is located on the premises of Kulturni center Pekarna. In this article we study the creation and the development of Maribor's squat, its exterior properties, activities that are currently taking place and the structure of social group that visits the squat. Kulturni center Pekarna is a place of difference, novelty and alternative that has a special role in an urban setting and a special meaning for individuals that are part of alternative culture.

Key words

Squat, Cultural center Pekarna, Maribor, social-spatial differentiation, alternative scene

1. Uvod

Socialna sestava sodobnih mest je zelo heterogena. Med prebivalci so tudi takšni, ki odklanjajo ustaljene in prilagojene oblike življenja, potrošništva, individualizacije, materializacije, zato se zatekajo k drugačnim, alternativnim oblikam preživetja. Pogosto se takšni posamezniki zbirajo na posebnih krajih, ki jih imenujemo skvoti. Skvoti se pojavijo na opuščeni, za večino ljudi nezaželenih območjih. Iz različnih razlogov takšni posamezniki, zasedajo opuščene prostore, ki so sicer last nekoga drugega, vendar trenutno niso v uporabi.

Preprosta in jasna definicija pravi: skvotiranje pomeni živeti na nekem prostoru oziroma uporabljati prostor brez soglasja lastnika (Mayer 2013, 2). Posameznik ali skupina se odloči, da bo naselila opuščen prostor, za katerega vedo, da je v lasti nekoga drugega. Takšen proces imenujemo skvotiranje, območje po zasedbi imenujemo skvot. V Sloveniji je največji skvot v Ljubljani. V Mariboru se skvot imenuje Kulturni center Pekarna.

Skvotiranje ni nov pojav, saj njegove različice opazimo že od nastanka privatne lastnine. Sprva je bil motiv za skvotiranje zgolj pridobitev bivališča tistih skupin, ki niso imele dovolj sredstev, da bi ga pridobile po legalni poti. Kasneje je skvotiranje postalo način upora. Danes so skvoti razširjeni po celem svetu, največ pa jih je v zahodni Evropi, kjer so prvi skvoti tudi nastali. Urbano skvotiranje je postalo način življenja. Dejavnosti, ki se izvajajo na območjih alternativne scene, ne spadajo v vsebino splošne kulture in jih ne najdemo v drugih predelih mesta. Hkrati imajo tudi obiskovalci takšnih dejavnosti specifične značilnosti. Ker so nekatere značilnosti posameznikov enake, skupaj tvorijo socialno skupino. Člani te skupine imajo podobno ideologijo in čutijo pripadnost alternativni skupnosti.

Namen prispevka je prikazati skvot v Mariboru in sicer nastanek skvota, njegove morfološke in fiziognomske značilnosti, delovanje skvota, dejavnosti, ki tam potekajo ter socialno strukturo uporabnikov.

2. Metodologija

Pri delu smo uporabili pet različnih metod in sicer opazovanje na terenu, anketiranje, intervju, kartiranje in sekundarno analizo podatkov. Podatke, ki smo jih pridobili, smo analizirali in obdelali. Terensko opazovanje smo opravljali na območju Kulturnega centra Pekarna, kjer smo izvedli tudi intervjuje z uporabniki in obiskovalci. Anketo smo razposlali na spletnih omrežjih. Uporabili smo metodo snežne kepe in prosili obiskovalce KC Pekarna, ki so že izpolnili anketo, da jo pošljejo še znancem, ki zahajajo na to območje.

3. Teoretični okvir

3.1 Podeželsko in urbano skvotiranje

Ločimo dve vrsti skvotiranja, podeželsko in urbano skvotiranje. O podeželskem skvotiranju govorimo, ko gre za zasedanje praznih zemljišč. Takšne so favele v Braziliji, gourbevilles v Tuniziji ali ranchos v Venezueli. Naselja so locirana v okolici mest, so zelo obsežna, z veliko gostoto prebivalstva. Razlog njihovega nastanka so migracije iz podeželja v mesta. Ker v mestnih ni dovolj delovnih mest ter stanovanj, priseljenci naselijo prazne parcele v bližini mesta. Na zasedenih območjih zgradijo

preprosta bivališča, ki navadno niso opremljena z osnovno infrastrukturo (Gimson 1980).

Pri urbanem skvotiranju posamezniki ali skupine posameznikov zasedejo opuščene stavbe v mestih, ki niso v njihovi lasti. Motive za zasedbo lahko razdelimo v pet oblik. Prva oblika je skvotiranje zaradi pomanjkanja. Takšne zasedbe prostorov se poslužujejo posamezniki, ki nimajo dovolj sredstev, da bi kupili ali najeli prostor za bivanje. Naslednja oblika je skvotiranje kot alternativa najemu stanovanja. Oseba zasede prostor, a le začasno, dokler ne najde ustreznega bivališča. Tretja oblika je podjetniško skvotiranje, ko je objekt zaseden z namenom opravljanja določene dejavnosti. Navadno gre za skupine ali organizacije, ki nimajo dovolj sredstev, da bi pridobile prostore po legalni poti, zato zasedejo prazne prostore in v njih izvajajo svoje dejavnosti. Takšni prostori postanejo neuradne knjižnice, koncertne dvorane, ateljeji, centri za begunce in podobno. Če zasedene prostore začne obiskovati večje število ljudi, lahko postanejo prostori alternativne kulture v urbanem prostoru. Četrta oblika se imenuje konzervatorsko skvotiranje. Posamezniki ali skupine zasedejo opuščeno stavbo z namenom ohranitve. To so običajno stavbe, ki imajo za določene skupine simbolni pomen in jih uradna oblast namerava odstraniti. Skupine jo zasedejo in se na tak način borijo proti spremembi, kar večkrat vodi v konflikte z lokalno oblastjo. Peta oblika se imenuje politično skvotiranje in je najbolj odmevna oblika zasedbe prostora. Glavni namen zasedbe je simbolni upor proti sistemu. Politični skvoterji na tak način kažejo nasprotovanje trenutnim razmeram in se borijo za spremembe (Prujit 2013, 21-45).

3.2 Alternativnost in urbanost skvotov

Dve glavni značilnosti, ki določata sodobne skvote sta alternativnost in urbanost. Skvotersko gibanje je razširjeno v vseh razvitih delih sveta, povezuje pa jih skupna ideologija. Pripadnike skvotov povezuje podoben način razmišljanja in vedenja. Povezuje jih skupna identiteta in skupni cilj, saj si prizadevajo za drugačno družbo. Pripadniki skvotov s svojo drugačnostjo ustvarjajo alternativno kulturo. Že samo ime pove, da je to odklon od normalnega, nekaj drugačnega, novega in inovativnega. Alternativna kultura proizvaja nove ideje za spremembo družbenih razmer. Njeni produkti so unikatni in se ne skladajo z normami prevladujoče kulturne produkcije. Pripadniki skvoterskega gibanja torej vidijo trenutni družbeni sistem kot neuspešen in z razvijanjem alternativne kulture skušajo najti rešitve za izboljšanje. "Skvoterji so vključeni v de-civilizacijski proces - če definiramo civilizacijo kot obstoječo tehnološko, birokratsko, izkoriščevalsko in alienacijsko kulturo. Njihov cilj je alternativna družba in boljše življenje" (Osborn 1980, 186). Drugačnost kulture skvoterskega gibanja se kaže v idejah in mišljenju, kot tudi navzen. Njihovo drugačnost lahko zaznamo v posebnem stilu, jeziku ali glasbi. Poleg drugačnosti posameznikov, se velik del alternativne kulturne produkcije kaže tudi v prostoru. Skvoterji zasedene prostore preoblikujejo in jim dajejo poseben simbolni izgled. Skvoterska območja v mestih se močno razlikujejo od okolice, tako da jih zlahka opazimo in definiramo (Osborn 1980, 186).

Druga lastnost sodobnih skvoterskih gibanj je urbanost, katero določajo tri značilnosti. Prvič, skvoti delujejo v urbanem okolju. Drugič, skvoti delujejo na določenem predelu v mestu. Zasedenim območjem lahko določimo mejo, ki jih loči od preostalega mestnega prostora. Tretjič, skvoti imajo samosvojo kulturno identiteto, so avtonomni in samostojni (Castells 1983, 328).

3.3 Umestitev skvota v mesto

Skvoterska območja prepoznamo po opuščeni infrastrukturi in po številnih grafitih. Ko socialne skupine delujejo na določenem prostoru, ga tudi preoblikujejo oziroma spreminjajo. Skvoterji zasedenim prostorom dajo specifično identiteto, ki skvot jasno loči od okolice in se zlahka prepozna kot poseben del mesta. Skvot ima za svoje uporabnike simbolni pomen. Pripadniki skvota imajo do zasedenega prostora čustven odnos, ki ga drugi prebivalci mesta nimajo. Skvoti so večkrat prikazani kot območja kriminala, manj pa so izpostavljene vse druge dejavnosti, ki se tam odvijajo. Skvoterska gibanja za to ne moremo preučevati iz vidika zunanjega opazovalca, ampak moramo izhajati iz lastnosti socialne skupine, ki se v skvotu zadržuje (Zupančič 2017, 88- 80, 124-125 in 172).

Pri skvotih v slovenskih mestih je potrebno ločiti med dejanskimi skvoti in delnimi skvoti. Dejanski skvoti so docela samostojni, neodvisni in avtonomni. Prostor skvota je za uporabnike dolgoročni življenjski prostor. V Sloveniji poznamo koncept delnih skvotov, ki so delno podrti iz strani zunanjih organizacij in jih uporabniki večinoma uporabljajo za druženje, ustvarjanje in izobraževanje in ne za bivanje. V takšnih skvotih sicer biva nekaj ljudi, vendar je to bivanje začasno. Med takšne skvote spada Kulturni center Pekarna v Mariboru. V besedilu bomo uporabljali izraz skvot, ki pa se v nadaljevanju nanaša na delni skvot.

4. Študija primera KC Pekarna

4.1 Nastanek KC Pekarna

V Mariboru je avstro-ogrsko vojska na prelomu iz 19. na 20. stoletje zgradila kompleks stavb na približno 1 hektarju zemljišča. Objekti so bili namenjeni pekovski dejavnosti in skladiščenju vojaške opreme. S pekovskimi izdelki so oskrbovali bližnje vojašnice. Lokacija vojaškega kompleksa ni naključna, saj leži v bližini železniške proge. Vlak je bil v takratnih časih najboljši način transporta blaga, zato je tudi glavni uvoz oziroma izvoz v območje obrnjen proti železniški progi. Poleg tega je kompleks nastal v bližini vojašnice in jahalne vojaške šole. Pomembni vojaški objekti so bili tako lokacijsko blizu, kar je omogočalo lažje delovanje in upravljanje (Medmrežje 1).

Stavbe so razporejene tako, da tvorijo notranji zaprt prostor z enim uvozom oziroma izvozom. Območje sestavlja več stavb: ena je bila namenjena upravi, v drugi je bila hladilnica, poleg nje je bila pekarna, ob njej pa je stavba, danes imenovana Lubadar, kjer je bilo nekoč skladišče moke. Kasneje so zgradili še skladišče vojaške opreme. Danes se slednji objekt imenuje Gustaf. Jugoslovanska vojska je kompleks uporabljala do osamosvojitve Slovenije leta 1991, najprej za peko kruha, pozneje pa večinoma za skladiščenje. Po osamosvojitvi so bili prostori izpraznjeni in zapuščeni (Novelacija investicijskega programa 2011; U. Breznik, intervju, 26.7.2019).

Po tem, ko je Jugoslovanska ljudska armada zapustila prostore, se je med mladimi v Mariboru rodila ideja, da bi lahko nekdanji vojaški kompleks uporabili za umetniške in družabne prostore. V tistem času so mestne oblasti zaprle klub na Orožnovi ulici, ki je bil do takrat zbirališče mladih umetnikov in alternativcev. Skupina alternativcev je poslala uradno prošnjo za pridobitev prostorov, vendar odgovora ni bilo. Leta 1993 je potekal festival *Hasta la Victoria siempre*, ki je bil namenjen prav temu, da oblasti in javnost uvidijo problem pomanjkanja prostorov za produkcijo alternativne kulture. Festival je organiziralo društvo Alternativna glasbena delavnica Gustaf, ki je bilo osrednje društvo, ki si je prizadevalo za alternativno kulturno produkcijo. Ker tudi protestni festival ni spremenil mnenja oblasti, je leta 1994 prišlo do zasedbe

opuščenih vojaških prostorov. Skupine mladih so kompleks zavzele in ga začele lastnoročno preurejati. Skvoterji so dobili veliko simpatizerjev v javnosti, zato je Mestna občina Maribor opravila zamenjavo z Ministrstvom za obrambo in prevzela opuščen vojaški kompleks. Nastal je mariborski skvot, Kulturni center Pekarna, kjer so glasbeniki dobili priložnost za nastopanje, umetniki prostor za izražanje in vsi mladi prostor za druženje (Rek 2014; U. Breznik, intervju, 26.7.2019). Kulturni center Pekarna kot tak ne obstaja. Izraz kulturni center uporabljamo za poimenovanje dela mesta, podobno kot Tabor ali Tezno. Kulturni center Pekarna je predel mesta v Mariboru, ki je tako specifičen in ločen od okolice, da je upravičen do lastnega poimenovanja.

4.2 Razvoj in delovanje KC Pekarna

Kljub dejstvu, da je bil skvot vzpostavljen in da so v njem delovale različne skupine mladih alternativcev, so se vseskozi pojavljali nasprotniki, ki so s skvotom prihajali v konflikte. Najbolj znan konflikt je potekal v letih 2006-2012. Občina je izdelala načrt za nove stanovanjske objekte in parkirišča, ki bi bili locirani na območju KC Pekarna. Društva in uporabniki kulturnega centra so se organizirali in začeli boriti za ohranitev svojega prostora. Povezali so se z drugimi skvoti v Sloveniji in začeli javno ozaveščati javnost o pomembnosti alternativne kulturne produkcije v mestih. Kmalu so pridobili podporo javnosti in tudi podporo Ministrstva za kulturo, kjer je takratna ministrica Majda Širca Ravnikar pokazala veliko razumevanje za pomen skvotov v urbanem okolju. Kulturni center Pekarna je tako pridobil dovolj podpore za svoj obstoj in delovanje (U. Breznik, intervju, 26.7.2019).

Po tem, ko se je pokazalo, da bo skvot obstal, se je začelo urejanje administrativnih poslov in priprava načrtov za prenovitev celotnega kompleksa. Z obnovo bi izboljšali infrastrukturo, kar bi privedlo do boljših pogojev delovanja, izboljšanja uporabnosti prostora in krepitve vseh dejavnosti. Izdan je bil dokument Novelacija investicijskega programa 2011, kjer so podrobno predstavljeni načrti za obnovo in finančni plan. Prenova naj bi potekala v štirih fazah, od katerih pa je bila v celoti izpeljana samo prva in sicer prenova Upravne stavbe. Ker prenove ostalih objektov ne bo, občina izvaja redna vzdrževalna dela, ki društvom in organizacijam omogočajo oskrbo z osnovno infrastrukturo. Vsako društvo se financira samostojno, prek javnih razpisov, prostovoljnih prispevkov, članarin, ali prek tržnih dejavnosti. Občina jim ne zaračunava najemnine in stroškov vzdrževanja (Novelacija investicijskega programa 2011; Breznik, intervju, 26.7.2019).

4.3 Morfološke značilnosti območja

Območje je zazidano v obliki uličnega bloka, kar je bil običajen način zazidave v mestu ob koncu 19. stoletja. Zunanji rob kompleksa tvorijo štiri objekti (Uprava, Hladilnica, Lubadar, Pekarna), na notranjem dvorišču pa stoji še peti objekt (Gustaf), ki notranje dvorišče deli na dva dela. Na severnem delu odprtega prostora je urejen park, na južnem pa odprto dvorišče, ki služi kot občasni prireditveni prostor.

Stavbe so bile grajene po načrtu manufakturnih objektov industrijske dejavnosti. Stavbe so visoke in obsežne, s preprostim pravokotnim tlorisom. Leta 1897 sta bili zgrajeni Hladilnica in Pekarna, leta 1902 stavba Lubadar, kasneje pa še stavbi Gustaf in Upravna stavba. Pritlični prostori stavb so visoki in prostorni. V stavbah so večji prehodi za lažji transport blaga. Zaradi istega razloga imajo stavbe tudi več vhodov oziroma izhodov. Kompleks je zgrajen iz opeke, streha je dvokapna, prekrita s strešno opeko. Zunanje fasade stavb so brez oken, izjema je le preurejena stavba nekdanje

Uprave. Del kompleksa obrnjen na dvoriščno stran ima več manjših odprtih, ki so namenjene zračenju (Novelacija investicijskega programa 2011).

4.4 Simboli na območju

Na območju skvota je možno prepoznati več simbolnih elementov. Fasade stavb na notranji strani so porisane z različnimi grafiti. Nekateri grafiti imajo jasno sporočilo, drugi ne, vsi pa izražajo svobodno in odprto vzdušje v prostoru. Poleg grafitov najdemo tudi veliko umetniških skulptur. Med njimi je kip Josipa Broza Tita, ki stoji na robu notranjega parka. Včasih je kip stal na vhodu v notranje dvorišče, vendar je bil ob rekonstrukcijskih delih leta 2011 odstranjen. Kip je večkrat pobarvan z barvami ali porisan z različnimi družbeno-kritičnimi sporočili, ki sporočajo mnenje uporabnikov KC Pekarne o trenutnih družbenih situacijah. Skulptura je še danes predmet umetniške obdelave, kot nekakšen živ in nedokončan simbol. Poleg tega spomenika, na notranjem dvorišču najdemo več kovinskih in lesenih skulptur, ki so jih izdelali mladi umetniki. Ob zunanji severni steni Gustafa je postavljenih več bivalnikov, ki so v celoti porisani z grafiti. Na bivalnikih stoji okrogla skulptura, izdelana iz lesa. Ob vzhodni zunanji steni je postavljena opuščena rdeča trafika, na kateri stoji skuter. Najbolj pomembna simbola v skvotu pa sta peč in dimnik, ki sta ostanek iz starejših časov, ko je bil prostor MC Pekarne namenjen peki kruha. Predstavljata pokončno držo in kljubovanje času. Dimnik je bil leta 2007 sicer podrt, zaradi obnovitvenih del, vendar naj bi bil v bližnji prihodnosti rekonstruiran (Medmrežje 2).

Slika 1: Kip Josipa Broza Tita v parku.

Avtorica fotografije: Z.Virant 2019.

4.5 Fiziognomske značilnosti objektov

Fasade stavb v skvotu so porisane z grafiti, zato kompleks vizualno izstopa. Po velikosti in višini se kompleks KC Pekarna sicer ne razlikuje od okoliških stanovanjskih objektov, izstopa zaradi videza dotrajanosti in zapuščenosti. Stavbe v kompleksu KC

Pekarna so ponoči osvetljene, saj je na območju aktivno nočno življenje. Videz stavb je zelo podoben, razen Upravne stavbe, ki je bila je bila pred kratkim prenovljena. Stavba, ki je včasih služila peki kruha, se danes imenuje MC Pekarna. Zgrajena je v pravokotnem tlorisu in ker ni bila namenjena skladiščenju, je nižja in manjša od ostalih. Danes je preurejena, saj so jo prostovoljci večkrat obnavljali in nadgrajevali.

Slika 2: Lubadar.

Avtorica fotografije: Z.Virant 2019.

Slika 3: Hladilnica.

Avtorica fotografije: Z.Virant 2019.

Slika 4: MC Pekarna.
Avtorica fotografije: Z.Virant 2019.

Slika 5: Gustaf.
Avtorica fotografije: Z.Virant 2019.

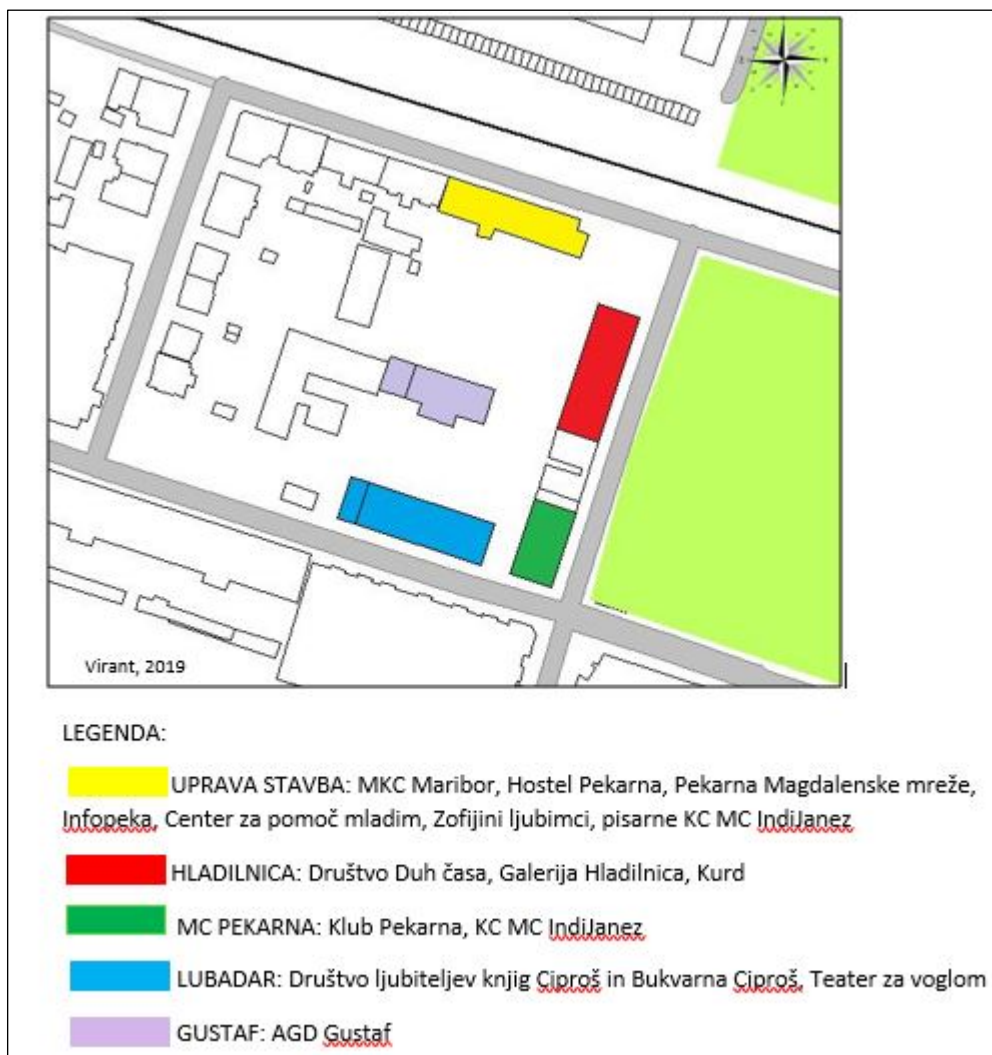
V MC Pekarno vodita dva vhoda, pokrita z nadstreški, ki sta danes vhod v dvorano in vhod v kavarno. Med njima je ostalo še nekaj kvadratnih oken iz nekdanjih časov. Manjša nadstrešna okna so dogradili kasneje, ob prenovi strehe. Prenovljena streha je strma simetrična dvokapnica. Fasade prekrivajo grafiti, pred vhodi pa stojijo železne umetniške skulpture. V poletnih mesecih pred vhod postavijo mize in stole, ki

služijo kot terasa kavarne. Med Hladilnico in MC Pekarno sta dva manjša prizidka, ki se imenujeta Garaža in Hiška, ki so jih izgradili uporabniki skvota, po letu 1994. Točen namen prizidkov ni jasen. Gustaf je prav tako manjša in nižja stavba, ki leži na zahodnem delu notranjega dvorišča. Fasada je rumena, bela, roza in porisana z grafiti. Streha je položna dvokapnica, ki jo na robovih podpirajo lesena nosilna sidra. Vhoda sta dva, oba prekrita z nadstreškom in sicer eden na južni in drugi na severni strani. Na zgornjem delu stavbe so kvadratna okna razporejena v nizu. Na vzhodni zunanji steni izstopa velik znak, ki je logotip AGD Gustaf. Upravna stavba je bila v celoti prenovljena. Sestavljena je iz kleti, pritličja, dveh nadstropij in mansarde. Med prvim in drugim nadstropjem je zidni venec. Od ostalih stavb v skvotu se razlikuje po barvi fasade in materialu izdelave. Del najvišjega nadstropja je preurejen v odprto teraso, ki jo turisti uporabljajo med bivanjem v hostlu. Od okoliških stavb se loči po moderni zasnovi, mansardi in manjšem izzidku na južnem delu. Stavba ima po obnovi bež in rdečo fasado, medtem ko imajo druge stavbe skvota dotrajano fasado, porisano z grafiti. Na pritličnem delu je sicer porisana z grafiti, ki pa se po barvi ujemajo z barvo fasade. Vhodi v objekt so trije in sicer glavni in vzhodni. Nad obema je dograjen nadstrešek in rampo za dostop invalidov ter severni vhod, ki je obrnjen proti cesti in je bil včasih glavni vhod v stavbo.

4.6 Dejavnosti na območju KC Pekarna

Na območju KC Pekarne deluje veliko društev in organizacij z različnimi dejavnostmi in cilji. Ciljna publika so predvsem mladi. Med cilje društev spadajo neformalna izobraževanja, ozaveščanje o drugačnosti, medgeneracijske aktivnosti, prostovoljstvo, organizacija koncertov alternativne glasbe in zagotovitev prostora alternativnim umetnikom.

Največ organizacij in dejavnosti je lociranih v Upravni stavbi. Mladinski kulturni center Maribor organizira kulturne in mladinske programe na področju umetnosti, neformalnega izobraževanja in svetovanja. Prav tako upravlja s Hostlom Pekarna, ki ponuja prenočišča in možnosti najema seminarских sob. V spodnjih prostorih Upravne stavbe se nahaja zavod Pekarna Magdalenske mreže, ki skrbi za podporo civilnodružbenih iniciativ in medkulturno sodelovanje. Pod njihovo okrilje spada Mladinsko informacijski svetovalni center Infopeka, ki izvaja različne programe za pomoč mladostnikom. Društvo Zofijini ljubimci skrbi za razvoj humanistike s pomočjo izobraževalnih programov, radijskih oddaj in izdaje glasil (Medmrežje 2-7; Rek 2014). V Hladilnici deluje Društvo Duh časa, katerega namen je ozaveščanje o trajnostnem razvoju, Galerija Hladilnica, ki je namenjena razstavljanju del mladih umetnikov in KURD, ki je kulturno umetniško društvo, ki ponuja prostor za glasbene vaje glasbenih skupin, skate park in dvorano za koncerte. Tudi v stavbi Gustaf je dvorana za koncerte, ki jo uporablja društvo Alternativna glasbena delavnica Gustaf Maribor. AGD Gustaf je najaktivnejše društvo v skvotu. Poleg koncertov organizira tudi predavanja, okrogle mize, dobrodelne akcije. Drugo aktivno društvo v skvotu je Kulturno društvo Mladinski Center IndiJanez, ki organizira in izvaja dogodke v stavbi MC Pekarna. V isti stavbi deluje tudi Mladinski center in Klub Pekarna. V stavbi Lubadar najdemo Društvo ljubiteljev knjig Ciproš, ki je prodajalna antikvarnih knjig in pa Teater za vogalom, ki je čajna soba in likovni depo namenjen zbiranju in ustvarjanju mladih umetnikov (Medmrežje 1,8,9; Rek 2014).

Slika 6: Dejavnosti in društva na območju KC Pekarna.

Vir: Virant 2019.

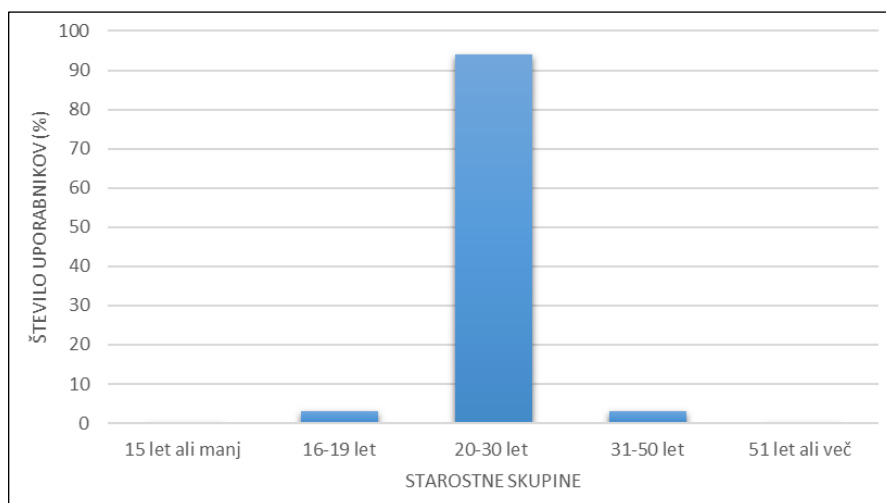
Prostor skvota uporabljajo tudi posamezniki in skupine, ki uradno niso registrirane kot društva. Takšnim prostorom rečemo privatizirani prostori. Sem sodijo deli stavb, kjer skvoterji dejansko bivajo. Trenutno naj bi v stavbi Lubadar in Hladilnica prebivale 3 osebe. Glavni cilj vseh organizacij, tako uradnih kot neuradnih, je nuditi prostor, kjer lahko posamezniki sodelujejo v dejavnostih, ki niso del množične kulture in jih ne najdemo v drugih delih mesta. Čeprav so dejavnosti zelo raznolike, jih je največ usmerjenih v neformalno izobraževanje (predavanja, tečaji, okrogle mize) in kulturo. Med kulturnimi dejavnostmi prevladujeta umetnost in glasba. Glasba je eden najpomembnejših dejavnikov povezovanja, saj območje KC Pekarna gosti koncerte takšnih zvrsti glasbe, ki jo posluša manjšinski del populacije. Veliko pozornosti je namenjene ozaveščanju o enakopravnosti ljudi in dobroti. Potrebno je tudi poudariti, da se veliko programov izvaja na podlagi prostovoljstva. Delno trži

dejavnosti sta samo dve in sicer gostinski obrat v prostorih Kluba Pekarne in hostel pod upravljanjem MKC Pekarna. Nekaj društev se delno financira tudi iz članarin njihovih članov (U. Breznik, intervju, 26.7.2019).

4.7 Uporabniki KC Pekarna

Socialne značilnosti uporabnikov in obiskovalcev KC Pekarna smo ugotavljali s sedmimi spremenljivkami. Ugotovili smo, da so uporabniki KC Pekarna tako moški kot ženske. 52 % uporabnikov je ženskega spola, 48 % uporabnikov pa moškega spola. Podatek je v skladu z ideologijo prostorov skvoterjev, saj se zavzemajo za svobodo in enakopravnost, zato ni presenetljivo, da je spolna sestava uporabnikov enakomerna.

Večina uporabnikov (94 %) spada v starostno skupino med 20 in 30 let. Prostor alternativne scene so namenjeni predvsem mladim, kar dokazujejo tudi naši rezultati. 3 % obiskovalcev sodi v starostno skupino od 16 do 19 let, 3 % v skupino od 31 do 50 let. Za skupino med 31 in 50 let lahko predvidevamo, da so to uporabniki, ki so delujoči v KC Pekarna že od samega začetka, od zasedbe prostora. Takšni posamezniki so danes vodje društev in organizacij, ki v skvotu delujejo. Uživajo veliko spoštovanje mlajših generacij in so zelo znani v skvoterskih krogih. Za skupino obiskovalcev, starih med 16 in 19 let, lahko predvidevamo, da so srednješolci, ki obiskujejo prostor alternativne scene. KC Pekarna ne obiskujejo starejši prebivalci Maribora in posamezniki mlajši od 15 let.

Slika 7: Starostna sestava uporabnikov KC Pekarna (%).

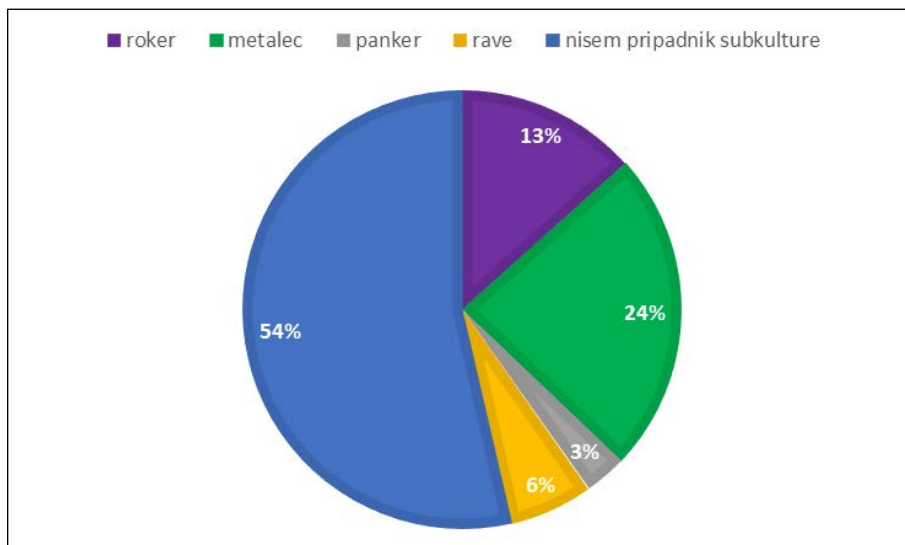
Vir: Virant 2019.

Poklicna struktura se sklada s starostno sestavo, saj je 68 % uporabnikov KC Pekarna študentov. 23 % uporabnikov je zaposlenih, 6 % nezaposlenih, 3 % pa je samozaposlenih. S tem se povezuje tudi izobrazbena sestava. Skoraj polovica uporabnikov KC Pekarna (48 %) ima dokončano štiri letno srednjo šola ali gimnazijo. Ker je večina uporabnikov študentov, lahko predvidevamo, da je velik del posameznikov s končano četrto stopnjo izobrazbo, ki nadaljuje šolanje. 36 % uporabnikov ima dokončan visokošolski strokovni ali univerzitetni program. Tudi za skupino obiskovalcev KC Pekarne z doseženo sedmo stopnjo izobrazbe lahko rečemo,

da jih določen del nadaljuje študij, saj je to ustaljena praksa na bolonjskem študijskem sistemu. 6 % uporabnikov ima magisterij, 10 % pa nižje ali srednje poklicno izobraževanje. Večina uporabnikov KC Pekarna je mladih študentov ali mladih zaposlenih delavcev.

Vse prej naštetje značilnosti se skladajo tudi s povprečnim neto mesečnim dohodkom, ki ga imajo obiskovalci. Večina uporabnikov (68 %) KC Pekarne ima povprečni neto mesečni dohodek pod 700 €, kar se sklada s starostno in poklicno strukturo, saj so večinski uporabniki skvota študentje. Študentje se največkrat financirajo iz žepnin, štipendij in študentskega dela, kar običajno ne presega 700 € na mesec. Četrtnina vseh uporabnikov ima neto mesečni dohodek med 700 in 1300 €. Interval med 700 in 1300 € neto mesečnega dohodka spada med mesečne neto dohodke povprečnega Slovenca. Predpostavljamo, da prejemajo zaposleni uporabniki skvota prejemke v višini povprečne plače v Sloveniji. 6 % uporabnikov ima neto mesečni dohodek nad 1300 €.

Glede verozpovedi se je največ (43 %) skvoterjev opredelilo za pripadnike krščanske veroizpovedi. Podatek ni presenetljiv, saj je večina Slovencev kristjanov. Nekaj manj (40 %) skvoterjev se je označilo za ateiste. Ocenimo lahko, da je število ateistov v skvotih, večje od slovenskega povprečja. Skvoti se ponašajo s sprejemanjem drugačnosti, zato naj veroizpoved ne bi bila pomemben dejavnik pri druženju oziroma delovanju na območju skvota. Čeprav pojav alternativnih scen največkrat povezujemo s subkulturami, se več kot polovica uporabnikov KC Pekarna (52 %) ne definira kot pripadnik katerekoli subkulture. Med tistimi, ki se imajo za pripadnika subkulture, jih je največ metalcev in sicer 23 %. Podatek je v skladu z ostalimi skvoti po svetu, saj metal glasba velja za alternativni stil glasbe. Sledijo jim rokerji, ki jih je 13 %, pripadniki rave subkulture 6 % in pa pankerji 3 %. Koncerti MC Pekarna so največkrat v stilu rocka in metala (Klub Pekarna) in pa rave glasbe (Gustaf, KURD), zato ni presenetljivo, da med subkulturami izstopajo prej omenjene skupine.

Slika 8: Subkulturalna pripadnost uporabnikov KC Pekarna (%).

Vir: Virant 2019.

5. Zaključek

Če mariborski skvot – Kulturni center Pekarna, primerjamo z ostalimi skvoti po svetu, opazimo dve pomembni razliki, ki sta razlog, da KC Pekarna ni pravi skvot. Prva razlika je samostojnost. KC Pekarna ne deluje docela neodvisno od uradnih institucij. Nekaj društev na območju skvota je celo v lasti Mestne občine Maribor. Poleg tega Mestna občina Maribor skrbi za osnovno infrastrukturo in njeno obnavljanje. Druga lastnost skvotov je, da uporabniki dojemajo skvot za svoje stalno prebivališče. Na območju KC Pekarna naj bi sicer trenutno bivali trije ljudje, vendar se število spreminja, saj je bivanje zgolj začasno. KC Pekarna torej spada med skvote, ki jih posamezniki samo obiskujejo. Kljub temu pa je KC Pekarna pomembno območje alternativne kulturne produkcije in danes že nepogrešljiv del mariborske scene.

Po zasedbi opuščenih vojaških objektov so skvoterji spreminjali in prenavljali prostor. Največ pozornosti pritegnejo grafiti, ki sporočajo vrednoto svobode in alternativnosti. KC Pekarna zajema veliko različnih društev in organizacij, ki tam uspešno delujejo in sobivajo. Osredotočajo se predvsem na izvajanje programov za mlade in na produkcijo alternativne umetnosti ter glasbe. Največja skupina uporabnikov so mladi študentje, ki v skvotu zadovoljujejo določene potrebe. Čeprav med uporabniki KC Pekarna najdemo različne subkulture, se jih večina ne izreka za pripadnika subkulture. Ta podatek kaže, da so prebivalci mesta Maribor, brez specifične subkulturne ideologije, zanimajo za alternativno kulturo in takšno sceno tudi obiskujejo. KC Pekarna je tako pomemben sestavni del mesta za določen del prebivalstva.

Pomen in položaj skvota je potrebno gledati iz vidika posameznika oziroma uporabnika in iz vidika okolice. Za uporabnika KC Pekarna je skvot prostor, kjer zadovoljuje nekatere od temeljnih človeških potreb. Na prostoru alternativne scene se posameznik počuti varno, saj najde somišljenike in z njimi deli skupno identiteto. Drugačnost prostora daje vsem alternativcem možnost za izražanje in delovanje. V drugih delih mesta te možnosti nimajo. Mnenja ostalih prebivalcev mesta o skvotu so navadno deljena. Nekateri ljudje so takšni sceni naklonjeni, saj podpirajo alternativno kulturno produkcijo in posledično svoje mesto vidijo kot odprto in demokratično. Drugi prebivalci mesta pa skvote vidijo kot središča deviantnega vedenja. Posamezniki s takšnim mnenjem največkrat niso seznanjeni z vsemi društvi in organizacijami, ki delujejo na območju alternativne scene in prispevajo k pluralnosti, odprtosti in demokratičnosti mesta.

Literatura

- Castells, M. 1983: The city and the grassroots. London.
- Gimson, M. 1980: Everybody's doing it. Squating The Real Story. London.
- Novelacija investicijskega programa 2011. Mestna občina Maribor.
<http://www.maribor.si/dokument.aspx?id=12157> (27.7.2019).
- Mayer, M. 2013: Preface. Squating in Europe: Radical Spaces, Urban Struggles. New York.
- Osborn, T. 1980: Outpost of a new culture. Squating The Real Story. London.
- Prujit, H. 2013: Squating in Europe. Squating in Europe: Radical Spaces, Urban Struggles. New York.
- Rek, S. 2014: Kaj si jaz mislim o Pekarni? Vodnik po Pekarni. Maribor.
- Zupančič, J. 2017: Socialna geografija, Človek, prostor, čas. Ljubljana.
- Medmrežje 1. http://kid.kibla.org/~bukvarna/index_slo.html (27.7.2019)
- Medmrežje 2. <http://www.pekarna.net/> (27.7.2019)

Medmrežje 3. <http://www.infopeka.org/web/> (27.7.2019)

Medmrežje 4. <https://www.kozjak.org/> (27.7.2019)

Medmrežje 5. <http://www.pekarna.org/web/> (27.7.2019)

Medmrežje 6. <http://pdmb.net/> (27.7.2019)

Medmrežje 7. <http://zofijini.net/tag/pekarna/> (27.7.2019)

Medmrežje 8. <https://www.facebook.com/GalerijaHladilnicaPekarna/> (27.7.2019)

Medmrežje 9. <https://www.facebook.com/drustvoKURD/> (27.7.2019)

PEKARNA – MARIBOR SQUAT

Summary

Zones of alternative cultural production, or squats, are constituent part of every major modern city and are a consequence of socio-spatial differentiation. These areas have a special status in urban area and great value for both partakers as well as wider surroundings. Urban squats are defined by two important features, urbanity and alternative. This means that the squatters are located in a particular part of the larger urban environment where they produce their alternative culture. The members of the squat are connected by a group identity and a common goal that is fundamentally a different society. With their differentness, they produce a different, new, innovative culture. We can see the alternative in both individuals and the their environment. The squatters transform the occupied premises and give them a special symbolic meaning. The transformed areas are very different from their surroundings, so they are easy to spot and define.

The zones that squatters occupy are undesirable urban locations. Social groups with more material resources occupy areas that are more desirable and habitable. Because the squatter movement is considered a social group with fewer resources, it cannot afford its own premises, so it occupies abandoned complexes. Usually the occupied areas are old and abandoned industrial buildings that have no specific purpose. The squatters establish a place in which they can live and work. Occupied spaces have a symbolic meaning for them as it gives them a specific shared identity. Just as squatters influence their occupied space, so too does the space influence them.

The first place occupations appeared in Western Europe after World War II because of bad living conditions and ruined infrastructure as a result of the war. At first, the squatters occupied the abandoned areas because they had no other place to live, but soon, political squatters appeared. Political squatters were occupying areas because of their opposition to the system and symbolic resistance. The most famous and the biggest squat in Slovenia is the Avtonomna cona Metelkova, which is considered the center of alternative culture in Slovenia. In Maribor, the alternative scene is located on the premises of Kulturni center Pekarna. Although the Kulturni center Pekarna is not a real squat, as we define it elsewhere in Europe. Kulturni center Pekarna is not completely independent and autonomous, and squatters do not use it as a permanent residence. However, Maribor's youth frequents the premises of the squat and in it creates its own alternative culture.

Kulturni center Pekarna was created in an abandoned military compound and has specific morphological and physiognomic properties.

Its appearance is very different from the rest of the city, so we can clearly define the boundaries of the squat. The most prominent visual characteristic is kolorit that is composed of great number of different graffiti on all of the building's walls. The KC Pekarna Complex consists of 5 buildings, Upravna stavba, Hladilnica, MC Pekarna, Lubadar and Gustaf. In each building there are organizations that form events and run various programs. Their activities can be categorized as alternative culture, meaning, that they are not alligned with activities of the mainstream culture. The events are mainly of cultural and educational nature and are aimed towards young people.

In addition, there are specific social characteristics to be found in visitors and users of KC Pekarna, who together form a social group. Users and visitors are primarily young students who define as Christian or atheist. Most of them do not define themselves as belonging to a subculture, which means that young people of Maribor, even without a specific subcultural ideology, are interested in alternative culture and attend such a scene. The squat zone has a special meaning to them, because they identify the space as their own, as well as find in it safety, creativity and companionship.